

УДК 811.111=161.2
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2024.4.37>

ДО ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛІЗМІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Людмила Приблуда

кандидат філологічних наук, доцент

Національний університет харчових технологій

ORCID ID 0000-0002-3858-7324

Smoloskyp-5@ukr.net

Ключові слова: запозичення,
слова іношомовного
походження, англізми,
українська мова, сучасна
українська мова.

У науковій праці схарактеризовано специфіку функціонування англізмів у сучасній українській мові.

Зауважено, що в результаті розвитку зв'язків між державами мова збагачується новими словоформами. Так, вплив на процес проникнення слів іношомовного походження зумовлений активізацією культурно-економічної взаємодії між країнами, народами, двомовність, прагнення до інтернаціоналізації лексичного блоку тієї чи тієї мови, а також інтеграція України до європейської спільноти. Зазначено, що у XXI ст. кількість англізмів у сучасній українській мові стрімко зростає, на що, крім вище наведених чинників, також впливає роль Сполучених Штатів Америки, Великобританії як країн, що мають вагоме значення в перебігу сучасних світових процесів, на їхньому впливі загалом. Підкреслено, що згадані чинники не могли не вплинути на мовних рівень українців.

Зазначено, що поява великої кількості англізмів зумовлена тим, що з'явилися нові поняття, предмети, дії, процеси тощо, які потребували відповідних назв. Виявлено, що причинами запозичення іношомовних компонентів також є відсутність у сучасній українській мові точного слова для найменування того чи того поняття, стисле найменування, суб'єктивне сприйняття іношомовного слова як модного, а також те, що англізми дають змогу більш точно, лаконічно окреслити значення слова. З'ясовано поняття «англізм», наведено та окреслено синонімічні терміни, що використовуються на позначення цього поняття, зокрема «англомовна лексема» або «англомовне запозичення». Окреслено різновиди адаптації слів іношомовного походження до мови-реципієнта: фонетична, графічна, морфологічна, семантична.

Схарактеризовано особливості відтворення аглізмів у сучасній українській, зокрема через латиницю, транслітерацію, транскрибування англомовних одиниць, у яких фонетичне звучання відтворене за допомогою графічної системи мови-реципієнта.

Зауважено, що запозичення англізмів, їхнє вживання має бути вмотивованим. До використання запозичень, зокрема й англізмів, потрібно звертатися тоді, коли в українській мові немає відповідника з таким самим значенням, щоб зберегти самобутність української мови, її колорит, автентичність.

TO THE PROBLEM OF THE FUNCTIONING OF ANGLICISMS IN MODERN UKRAINIAN LANGUAGE: THEORETICAL ASPECT

Liudmyla Prybluda

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

National University of Food Technologies

ORCID ID 0000-0002-3858-7324

Smoloskyp-5@ukr.net

Key words: *borrowings, words of foreign origin, anglicisms, Ukrainian language, modern Ukrainian language.*

The scientific work characterizes the specifics of the functioning of anglicisms in the modern Ukrainian language.

It is noted that as a result of the development of relations between states, the language is enriched with new word forms. Thus, the influence on the process of penetration of words of foreign origin is due to the activation of cultural and economic interaction between countries and peoples, bilingualism, the desire to internationalize the lexical block of a particular language, as well as the integration of Ukraine into the European community. It is noted that in the 21st century the number of anglicisms in the modern Ukrainian language is growing rapidly, which, in addition to the above factors, is also influenced by the role of the United States of America and Great Britain as countries that are of great importance in the course of modern world processes and their influence in general. It is emphasized that the mentioned factors could not but affect the language level of Ukrainians.

It is noted that the appearance of a large number of anglicisms is due to the fact that new concepts, objects, actions, processes, etc. appeared that needed appropriate names. It was revealed that the reasons for borrowing foreign language components are also the lack of a precise word in the modern Ukrainian language to name this or that concept, abbreviated names, subjective perception of a foreign word as fashionable, as well as the fact that anglicisms make it possible to outline the meaning of a word more precisely and succinctly.

The concept of «anglicism» is clarified, synonymous terms used to denote this concept are given and outlined, in particular, «English lexeme» or «English borrowing». Types of adaptation of words of foreign origin to the recipient language are outlined: phonetic, graphic, morphological, semantic.

The peculiarities of reproduction of anglicisms in modern Ukrainian are characterized, in particular through the Latin alphabet, transliteration, transcription of English-language units, in which the phonetic sound is reproduced using the graphic system of the recipient language.

It is noted that the borrowing of anglicisms and their use must be motivated. The use of borrowings, in particular anglicisms, should be used when there is no equivalent in the Ukrainian language with the same meaning, in order to preserve the originality of the Ukrainian language, its color, authenticity.

Вступ. Українська мова – живий організм, що постійно змінюється. Зміни в мові абсолютно природні: щось відмирає, а щось зароджується знову. Тісні зв'язки між державами, народами й культурами приводять до того, що мова збагачується все новими й новими словами. Цьому сприяє розвиток науки, глобальна інформатизація, досягнення у сфері ІТ, тенденцій моди, цікавість молодого покоління до спорту та іноземних культур. Отже, в українську мову проникають нові слова – запозичення (Савіна, Ласкава, 2023: 60). Проблема проникнення англійзмів в українську

мову, їх функціонування викликає дедалі більшу зацікавленість мовознавців. Так, роль впливу запозичених компонентів на українську мову досліджували О. Дрейчук, З. Заремблюк, І. Зозуля, О. Ільченко, К. Павелків, А. Стадній. М. Писаренко, П. Поліщук працювали над дослідженням сфер проникнення англійзмів до української мови. Л. Прийма окреслювала граматичне освоєння англійзмів у сучасній українській мові, їхнє поширення досліджували О. Дмитренко, О. Дьолог С. Кохан. Ю. Ласкава, Ю. Савіна працювали над проблемою функціонування англійзмів

у професійному мовленні. Тож питання впливу англійців на сучасну українську мову, аналіз сфер їхнього проникнення до неї, вмотивованість уживання є як ніколи актуальним. Дослідження зазначених аспектів є метою пропонованої праці.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань використано описовий та зіставні методи, які дадуть змогу описати функціонування англійців у сучасній українській мові та виявити їхні диференційні ознаки.

Результати обговорення. В українській мові запозичення, зокрема англійці, великої популярності набули в 90-х рр. ХХ ст. Ю. Заремблук зауважує, що такий значний вплив зумовлений низкою чинників, як-от: розвиток та поживлення економічних і культурних зв'язків; авторитет країн Західної Європи; популяризація тенденції інтерналізації лексичного фонду; двомовність; потреба збільшити кількість експресивних засобів; включення України в міжнародні суспільні процеси (Заремблук, 2016). Схожої думки додержуються М. Писаренко та П. Поліщук. Науковці підкреслюють, що кількість англійців у складі української лексики сьогодні зростає дуже швидко, що зумовлено політичним та соціально-економічним чинниками, провідною роллю спочатку Великобританії, а потім Сполучених Штатів Америки на міжнародній арені після Другої світової війни. У наші дні англійська мова є засобом міжнародного спілкування, а передусім – мовою провідних засобів масової інформації: великих радіо- та телекомпаній, світової мережі Internet, багатьох газет та журналів. Тому не можна ігнорувати її вплив на інші національні мови. Курс на інтеграцію України до Європейського Союзу, процес глобалізації, перебудова економіки, орієнтація на країни Заходу спричинили тісну культурну, політичну та соціально-економічну взаємодію українського народу з народами світу, яка не могла не відбитися на мовному рівні (Писаренко, Поліщук, 2019). На думку К. Павелків, головними причинами входження англійців у систему української мови є відсутність в останній відповідних слів для позначення нових понять, предметів, дій та процесів, які сформувалися і отримали назву в англійській мові (Павелків, 2023: 126).

Англійці – це слова чи мовні звороти будь-якої мови, запозичені з англійської, або створені за їх прикладом слова чи словосполучення (Стадній, Зозуля, 2022). У широкому значенні *англійці* розуміють як дещо лінгвістичне, тому вихідним вважається не мова, а національні, етнічні особливості того чи іншого мовного арсеналу. На цій підставі в групу англійців можна включити слова із різних видів англійської мови (американської, австралійської, індійської тощо). У вузькому розумінні термін *англійці* – це

поняття виключно англійської лексики (Савіна, Ласкава, 2023: 61–62). В українській мовознавчій термінології як синоніми часто використовуються терміни «англомовна лексема» або «англомовне запозичення» (Павелків, 2023: 126). Англійці переважно усвідомлюються мовцями як чужорідний елемент і зберігають ознаки свого походження, зокрема фонетичні (*джерем, імідж*), словотвірні (*смокінг, маркетинг*), семантичні (*яструби* – політики, прихильники жорстокого агресивного курсу у різних країнах) (Писаренко, Поліщук, 2019).

У мовознавстві загальноприйнято виокремлювати «чотири види адаптації чужомовних слів до мови-реципієнта: фонетична – пристосування слова до звукової системи й наголосу, графічна – написання відповідно до орфографічних норм, морфологічна – відповідність граматичним правилам, семантична – пристосування до лексичної системи української мови» (Стадній, Зозуля, 2022).

Л. Прийма в контексті ходу освоєння лексичних запозичень виокремлює «початковий та поглиблений етапи, а також етап повного освоєння, кожному з яких відповідає певний ступінь адаптації: низький, середній та найвищий. Структуруючи кожен з етапів, виділено ознаки, характерні для всіх рівнів мови-реципієнта – 1) фонетичного; 2) лексико-семантичного; 3) морфологічного, зокрема й словотвірного; 4) семантичного; 5) комунікативного» (Прийма, 2020: 73). Дослідниця зауважує, що процес запозичення іншомовної лексики супроводжується її адаптацією на фонетичному, графічному, граматичному, лексичному та стилістичному рівнях мови. Характер граматичної адаптації залежить від відповідності формальної структури запозиченого слова морфологічним моделям мови-реципієнта (Прийма, 2020: 77).

Англійці стрімко проникають фактично в усі сфери суспільного життя, що дає змогу виокремити тематичні групи їхнього функціонування у мові. Так, значна частина такої запозиченої лексики належить спорту, напр.: *аут, бокс, волейбол, гол, нокаут, раунд, спаринг, спорт, теніс, трек*; комп'ютерним технологіям, напр.: *байт, біт, браузер, веб-сторінка*; моді, напр.: *джеремпер, піджак, піжама, плед, плюш, топ, тренд, френч*; культурі, напр.: *вестерн, гумор, джаз, постер, прайм-тайм, трек, фан-клуб* та ін.

Савіна Ю. О., Ласкава Ю. В. зауважують, що «ці запозичення обумовлені як історичними причинами (розширення торгівельних й економічних зв'язків між англомовними країнами, адже надто значна вага цих країн у світовій економіці й політиці; розробка інноваційних й комп'ютерних технологій; поява глобальної мережі Інтернет), так і потребами самої мови» (Савіна, Ласкава, 2023: 61). Дослідниці окреслюють такі причини появи англійських запозичень в українській мові:

– необхідність дати найменування новим предметам, поняттям і явищам, наприклад, слова «ноутбук, органайзер, сканер»;

– відсутність в українській мові більш точного слова (за оцінками лінгвістів близько 15% новітніх англіцизмів з'явилося саме через відсутність номінативної одиниці, яка б передавала повний зміст в українській мові, наприклад, «спонсор, спрей, дайджест, віртуальний»;

– більш стисле порівняно з рідною мовою найменування, виключення описових зворотів (*термопот* – термос і чайник в одному, *пілінгкрем* – крем, що прибирає верхній шар шкіри);

– суб'єктивне сприйняття іншомовного слова як більш модного, звучного (*презентація* замість *представлення*, *ексклюзивний* замість *виключний*);

– більш точне й лаконічне значення слова (*сендвіч* – гамбургер, фішбургер, чизбургер, чикенбургер; *кіллер* – професійний вбивця, вбивця-найманець; *плер* і *програвач* – не є еквівалентними за своєю семантикою) (Савіна, Ласкава, 2023: 61).

А. Стадній, І. Зозуля зазначають, що англійські запозичення відтворюються в сучасній українській мові по-різному:

«1) латиницею – на першому етапі в текстах відтворюють оригінальну назву графічною системою мови-джерела відповідно до орфографічних правил англійської: *USB, skill, meeting, skype, nice, lol, cool, what, sure*;

2) транслітеровані (відбиття графічної форми його прототипу в мові-джерелі, часто використовують для власних назв) англіцизми механічно відтворюють українською графікою – кирилицею, нехтуючи звуковою точністю адаптованого слова, крім того, відбувається лексико-семантична адаптація слова: *android* – *андроїд*, *bag* – *баг*, *benefit* – *бенефіт*, *development* – *девелопмент*, *developer* – *девелопер*, *content* – *контент*, *level* – *левел*, *link* – *лінк*, *spam* – *спам*;

3) транскрибовані англійські одиниці, у яких фонетичне звучання відтворене за допомогою графічної системи мови-реципієнта: *лайк, коучсерфінг, репостити, імейл*» (Стадній, Зозуля, 2022).

У ході аналізу запозичених слів у мові прийнято вважати, що порівняно з іншими частинами мови найчастіше запозичуються іменники. Це пов'язано з тим, що нові поняття, проникаючи в повсякденне життя, часто не встигають отримати нову назву на національній основі, а використовуються з уже наявною (англійською) (Дьолог, 2020: 47).

На думку О. Дьолог «уживання чужомовної лексики в українській мові завжди потребує певної адаптації до власних мовних законів. Численні англіцизми, що зараз уживаються в нашому усному та писемному мовленні, проходять певні

етапи адаптації. Сьогодні в усній та писемній українській мовній практиці (зокрема, у мові засобів масової інформації та реклами) все активніше використовуються гібридні композити, перша основа яких становить іншомовну лексему в неадаптованій формі, часто навіть в іншомовній графіці. Це різновид вкраплень, тобто уживання в тексті з певною змістовою або стилістичною метою слів у звуковій та графічній формі мови-джерела» (Дьолог, 2020: 46).

О. Зубарев наголошує на тому, що процес запозичення іншомовних слів неоднозначно впливає на розвиток нашої мови. З одного боку, відбувається її збагачення, але, з іншого – витісняються власні елементи, що замінюються на слова з подібним значенням. Це негативно впливає на стан національної мови і на збереження самобутності українського народу (Зубарев, 2008). Т. Шинкар, Т. Левченко, Т. Чубань підкреслюють: «Англійська мова є не тільки офіційною мовою більш ніж у 50 країнах світу, а й мовою міжнародного бізнесу, електроніки, комп'ютерних розробок, однією з офіційних мов різних міжнародних організацій (наприклад, ООН, НАТО, ЮНЕСКО). Тому природно, що кількість запозичень з англійської в інших мовах постійно зростає. Звідси виникає запитання про доцільність вживання таких слів. Звісно, наявність запозичень у мові, їхнє вживання та фіксація в словниках може розцінюватися позитивно тільки в тому випадку, якщо вони збагачують мову, сприяють її розвитку. Використання англіцизмів можна виправдати й у разі їхньої необхідності та неможливості заміни відповідними словами мови, яка їх запозичує. Незважаючи на окреслені проблеми, збільшення кількості запозичень, переважно англіцизмів, як в українській мові, так і в європейських, має швидше негативний характер. Мова постійно поповнюється різними запозиченнями, які проникають у лексикон громадян через телебачення, пресу, соціальні мережі, Інтернет-сайти тому і сприймається переважно негативно» (Шинкар, Левченко, Чубань, 2022: 68).

Савіна Ю. О., Ласкава Ю. В. зауважують, що «лінгвісти поділяють запозичення на виправдані й невиправдані. Невиправданим запозиченням вважається слово, яке вводиться в мову з іноземної як синонім для визначення того чи того поняття, при цьому українські слова, що визначають це поняття, уже є в наявності. Однак у сучасній професійній сфері побутує численна кількість прикладів саме невиправданого запозичення: заміна слів «прогноз» на «форкастинг», «дзвоник» на «кол», «зустріч» на «мітинг». Часте вживання подібних запозичень у діловому середовищі призводить до їх розповсюдження і закріплення в загальній лексиці. З часом усі звикли до таких англіцизмів, як

спікер, релокація, рітейл, промоушен, що стали двійниками слів *голова, переміщення, роздріб, просування*» (Савіна, Ласкава, 2023: 62).

О. Дьолог зазначає, що досліджуючи проблему використання іншовних елементів, часто можна побачити приклади бездумного та невмотивованого використання англійських найменувань навіть у тих випадках, коли легко можна знайти прості і точні українські відповідники, наприклад: *кеш* (укр. готівка), *сервіс* (укр. обслуговування), *прайм-тайм* (укр. найкращий час), *тінейджер* (укр. підліток), *бартер* (укр. товарообмін), *пресинг* (укр. тиск), *екшин* (укр. дія), *сейл* (укр. розпродаж) тощо (Дьолог, 2020: 45).

Дослідниця зауважує: «Щоденне постійне теле- та радіомовлення пропонує рекламу численних іноземних товарів, часто таких, для позначення яких в українській мові немає відповідників. У мові відбувається безпосереднє запозичення з іноземної (англійської) мови. При цьому слід відзначити, що реклама має на меті залучення уваги україномовних покупців, тому часто під англійською назвою маскуються звичайні поняття, які мають водночас і українські найменування, наприклад: *дайджест* (укр. огляд), *спрей* (укр. розбрискувач), *фріс-тайл* (укр. вільний стиль), *нюзреліз* (укр. випуск новин), *кілер* (укр. убивця-найманець), *паркінг* (укр. стоянка), *постер* (укр. об'ява), *дайвінг* (укр. пірнання), *ліфтинг* (укр. підтяжка), *флаер* (укр. листівка), *дистриб'ютор* (укр. розповсюджувач), *арттерапія* (укр. лікування мистецтвом), *бебі-бум* (укр. сплеск народжуваності), *фастфуд* (укр. швидка їжа), консумація (укр. споживання), *консумент* (укр. споживач), *дефростер* (укр. розморожувач), *сек'юриті* (укр. охорона, охоронець), *секонд-хенд* (укр. поношені речі), *фрізер* (укр. морозильник), *дисконт* (укр. знижка), *лізинг* (укр. оренда), *файл* (укр. папка) тощо» (Дьолог, 2020: 46). Мовленнєва практика останніх років свідчить, що сьогодні часто стали запозичуватися й службові частини мови. Українська мова має цілу низку вигуків, що презентують найрізноманітніші емоції. Але англійські *о'кей!, вау!, супер!, унс!, соррі!, пліз!* стали дуже популярними і модними в повсякденному українському мовленні (Дьолог, 2020: 47).

Активне вживання англіцизмів в українському офіційному і повсякденному мовленні є однією з рис сучасної мовної моди. Отже, за умови збереження комунікативності і функціонально-стилістичних обмежень запозичення стає одним із джерел поповнення сучасного словника української мови. Певний арсенал запозичених одиниць поступово стає частиною загальноживаної лексики. При цьому адаптація неологізмів відбувається переважно через мовлення реклами і засобів масової інформації, оскільки реклама і ЗМІ

сьогодні є надзвичайно поширеними та мають певний вплив на населення (Дьолог, 2020: 47).

Висновки. Отже, вплив англіцизмів на сучасну українську мову є наслідком світової глобалізації та реалізує адаптацію тієї чи тієї мови до нових реалій навколишньої дійсності. Зважаючи на те, що будь-яка мова не є замкненою системою і не може функціонувати ізольовано, слова іншомовного походження, зокрема англіцизми, до неї будуть потрапляти та проникати в різні терміносистеми тощо. Проте вживання англіцизмів як і будь-яких інших іншомовних елементів має бути вмотивованим. Для збереження самобутності мови до них слід звертатися в тих випадках, коли в ній немає відповідника з таким самим значенням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савіна Ю. О., Ласкава Ю. В. Функціонування англіцизмів у професійному мовленні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. 2023. Том 34 (73). № 3. С. 60–65.
2. Заремблук З. Ю. Англіцизми в українській мові. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2016_1/59.pdf (дата звернення: 25.03.2024).
3. Писаренко М.О., Поліщук П.О. Сфери проникнення англіцизмів в українську мову. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27768/7869.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (дата звернення: 25.03.2024).
4. Павелків К. Вплив англіцизмів на сучасну українську мову: сфери проникнення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 63. Том 2. С. 125–130.
5. Стадній А. С., Зозуля І. Є. Неоангліцизми в сучасній українській літературній мові. URL: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.22.2.5> (дата звернення: 18.05.2023).
6. Прийма Л. Граматичне освоєння англіцизмів у сучасній українській мові. *Лінгвістичні студії : зб. наук. пр.* Вип. 40. Т. 2. Вінниця : ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. С. 71–80.
7. Дьолог О. С. Лексичні англіцизми як особливість сучасної мовної моди. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 13. Том. 3. С. 43–47.
8. Зубарев О. Статус англійських запозичень у лексичній системі української мови. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153587732.pdf> (дата звернення: 25.03.2024).
9. Шинкар Т. С., Левченко Т. М., Чубань Т. В. Функціонування англіцизмів у мові сучасних українських масмедіа: лінгвоекотологічний аспект. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 25. Том 1. С. 76–89.